

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
berit.bergenheim@education.ministry.se

Folkbildning i brytningstid (SOU 2004:30)

Uppsala Läns Bildningsförbund har lämnats tillfälle att yttra sig över Folkbildning i brytningstid (SOU 2004:30). Vi har följande synpunkter:

Folkbildningsverksamhetens förutsättningar har, som utredningen belagt i sina många forskningsrapporter, kraftigt förändrats under 1990-talet: medieexplosionen, höjd utbildningsnivå, arbetsmarknadens ökade krav och minskade offentliga bidrag – främst från kommunerna – för att bara nämna några faktorer. I detta läge blir det än viktigare att beroendet av ekonomiskt stöd från det allmänna inte får gå ut över folkbildningens ideologiska förankring i folkrörelsesfären. **(kap 2)**

Folkbildningsrådets ställning som en ideell organisation med myndighetsuppdrag är i grunden positiv. **(kap 3)**

Utredningen visar förtjänstfullt hur såväl studieförbunden som folkhögskolorna drabbats av stora nedskärningar av samhällsstödet – mycket dramatiskt på kommunal nivå men även med 20% på statlig nivå från 90-talets början. Samtidigt har kostnaderna stigit, vilket är naturligt i en tjänsteintensiv verksamhet som folkbildningen. Trots datorisering och andra rationaliseringar har följden oundvikligen blivit en ”synlighetsreträtt” i form av en glesare lokal närvaro och knappare marknadsföringsresurser. Utredningens torra konstaterande, att ”kommunerna inte fullt ut tagit sin del av det nationella ansvaret för folkbildningens möjligheter” är ett kraftigt understatement.

ULB understryker det i och för sig självklara påpekanet, att studieförbunden har det totala ansvaret även för cirklar och kulturprogram, som genomförs i samarbete med och rapporteras från medlemsorganisationerna. Studieförbunden måste därför ha full insyn i verksamheten inte bara i fråga om dess kvantitativa aspekter utan

även beträffande dess kvalitativa egenskaper. Jakten på kvantitet får inte gå ut över kvalitén. Om så sker, hotas själva den ideologiska grunden för folkbildningen. **(kap 4)**

I likhet med utredningen känner vi oro för studieförbundens möjligheter att även i fortsättningen kunna fylla sin viktiga roll inom det lokala kulturlivet, en diskret men avgörande roll för det fria kulturlivet. Betydelsen av en dialektik mellan kulturprogram och kulturcirklar – även praktisk-estetiska sådana – kan inte nog betonas, allra helst som där också i hög grad erbjuds ett möte mellan professionella och amatörer. De kraftigt minskade kommunala bidragen utgör dock ett mycket reellt hot mot denna sammanhållna verksamhet.

För vår del är vi därför också tveksamma till uppbyggnaden av ett särskilt centralt stöd till amatörculturens föreningsliv – en modell, som riskerar att avlänka knappa resurser till ökad byråkrati. **(kap 5)**

Det är tillfredsställande, att utredningen kan belägga folkbildningens förankring i alla åldersgrupper om än med en tydlig svacka i åldrarna 25 – 44 år. Även om ett större deltagande av denna grupp vore önskvärt, är det svårt att se hur studieförbunden skulle kunna förbättra förutsättningarna för personer i denna åldersgrupp med tanke på deras krävande yrkesliv och stora familjeansvar. En väl så stor och samtidigt mer realistisk utmaning är då att söka tackla unga kvinnors underrepresentation inom folkbildningen. Ett starkare jämställdhetsarbete (kap 9) kan förmodligen bli en positiv faktor även i detta sammanhang.

I fråga om folkbildningens roll för demokratisk utveckling brottas studieförbunden med ett dilemma:

Å ena sidan är den demokratiska samtalskulturen en grundförutsättning för framgångsrik cirkelverksamhet, och den odlas lättast – och ekonomiskt mest fördelaktigt – inom traditionella folkrörelser. Denna kultur – hävdar vi – dominerar folkbildningsarbetet.

Å andra sidan ligger det i demokratins karaktär att vilja omfatta alla, att göra den tillgänglig för alla, att göra den till ett instrument för allas inflytande, och en uppsökande verksamhet kostar mer – mycket mer.

Å tredje sidan medför en ambition att stimulera och stödja studiegrupper att ta plats i det offentliga rummet ytterligare ökade kostnader.

Och allt detta samtidigt som de kommunala bidragen till studieförbunden kraftigt minskat. Följden av främst den kommunala bidragspolitiken är alltså en allvarlig förlust av demokratisk potential. **(kap 6)**

Vi instämmer i utredningens tes, att folkbildningsarbetet i alltför hög grad präglas av ett svenskt perspektiv. En kunskap om och ett engagemang i den egna kulturen, vare sig denna är av inhemskt eller av utländskt ursprung, är en viktig förutsättning för att ett möte ska kunna uppstå. En annan och lika central förutsättning är insikten om att integration är resultatet av ett ömsesidigt och faktiskt möte, där parterna lär av varandra. Studieförbunden har onekligen ännu en lång väg att gå för att förverkliga detta ideal. Vägen framåt kan emellertid inte bli verklighet med mindre än att även andra delar av samhället aktivt motverkar segregation. **(kap 7)**

Vad gäller möjligheterna för deltagare med funktionshinder kritiserar utredningen med fog kommunerna för att inte leva upp till de krav funktionshindrade har rätt att ställa. Kommunerna har uppenbarligen i en hel del fall sökt vältra över vård på folkbildningsorganisationer och därmed orättmätigt belastat folkbildningsanslaget. I en situation av ytterligt pressad ekonomi för dessa organisationer är risken stor att de funktionshindrade kommer i kläm trots stora ambitioner från studieförbund och folkhögskolor. **(kap 8)**

Dessvärre måste det medges, att folkbildningen är barn av sin tid även i negativ bemärkelse och därför i hög grad speglar samhällets snedfördelning av ledande funktioner i fråga om könsfördelning. En uppryckning på detta område måste komma till stånd med hjälp av väl genomarbetade strategier att i syfte att lyfta fram det underrepresenterade könet. En bättre balans ger ett bättre folkbildningsarbete. **(kap 9)**

Sammanfattningsvis välkomnar vi utredningens slutsats, att folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet uppfyller statens intentioner med statsbidraget. Staten, landstingen och kommunerna bör därför snarast vända bidragskurvan uppåt för att ge folkbildningsorganisationerna en reell chans för framtiden. **(kap 10)**

Förslag till detta yttrande har utarbetats av en arbetsgrupp och fastställts av styrelsen för Uppsala Läns Bildningsförbund den 21 september 2004.

UPPSALA LÄNS BILDNINGSFÖRBUND

Ove Hultquist
ordf

Inger Eriksson
länsbildningskonsulent